

Эрчим хүчний хэмнэлтийн хууль, журам

Хуулийн зорилго

- Эрчим хүч хэмнэлтийн тухай хууль 2015 оны 11-р сарын 26-нд батлагдсан
 - 5 бүлэг 17 зүйлтэй
- Эрчим хүчийг хэмнэх, үр ашигтай хэрэглэхтэй холбогдон үүссэн харилцааг зохицуулах зорилготой
- Бусад ЭХ-ний хэмнэлттэй холбоотой Засгийн газарын тогтоолууд нь 2016.05.31-нд батлагдсан

Эрчим хүчний хэмнэлтийн хууль, журам

Хуулийн
нэр томьёо

ЭХ хэмнэлт

ЭХ хэмнэх зорилгоор авч хэрэгжүүлсэн арга хэмжээний эхний болон дараах эрчим хүчний хэрэглээнд хэмжилт буюу тооцоогоор гарсан зөрүүг

ЭХ-ний үр ашиг

ЭХ-ний хэрэглээ нь Засгийн газраас тогтоосон хэмжээнээс давсан иргэн, аж ахуйн нэгж байгууллагыг хэлнэ.

Үүрэг хүлээсэн хэрэглэгч

- Бараа бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх, ажил гүйцэтгэх, үйлчилгээ үзүүлэхэд ашигтай хэрэглэсэн эрчим хүчийг нийт зарцуулсан эрчим хүчинд харьцуулсан харьцааг

Эрчим хүчний хэмнэлтийн хууль, журам

Үүрэг хүлээсэн хэрэглэгчидийн босго хэмжээ

Цахилгааны хэрэглэгч

- **Уул уурхай**- 5 сая кВт цаг/жил
- **Үйлчилгээ**- 2 сая кВт цаг/жил
- **Үйлдвэр**- 3 сая кВт цаг /жил
- **Төсөвт байгууллага**-2 сая кВтцаг/жил

Эрчим хүчний салбар

- **Үйлдвэрлэгчийн ДХЦЭХ** – 10%
- **Цахилгаан түгээх алдагдал** – 9%
- **Дулаан түгээх алдагдал** – 7%
- **Дамжуулагчийн алдагдал** – 2%

Дулааны хэрэглэгч

- **Төсөвт байгууллага** – 5000 Гкал/жил
- **Үйлдвэрлэл үйлчилгээ** – 5000 Гкал/жил

Үүрэг хүлээсэн хэрэглэгчийн эрчим хүчний жилийн хэрэглээний босго хэмжээг Засгийн газраас 3 жил тутамд шинэчлэн тогтооно.

“Эрчим хүчний аудит”

Мэдээлэл
цуглуулах

Мэдээллийг
боловсруулах

Хэрэгцээ
хэрэглээний
баланс

Норм стандарт
тодорхойлох

Дүн
шинжилгээ
хийх

ЭХ-ний аудит хийх үйл ажиллагаа

Тайлан
боловсруулах

Дүгнэлт гаргах

Зөвлөмж өгч
танилцуулах

Аудитын төрөл

- Иж бүрэн аудит
- Хэсэгчилсэн аудит

Аудитын төрөл

- Ерөнхий
- Нарийвчилсан

Эрчим хүч хэмнэх шалтгаан

**Эрчим хүчийг яагаад хэмнэх
шаардлагатай бэ?**

Эрчим хүч хэмнэх шалтгаан



Байгалийн нөхөн сэргээгдэхгүй нөөцийг ариг гамтай хэрэглэх

Уур амьсгалын өөрчлөлт

Цаг уур юунаас болж өөрчлөгдөж байна вэ?

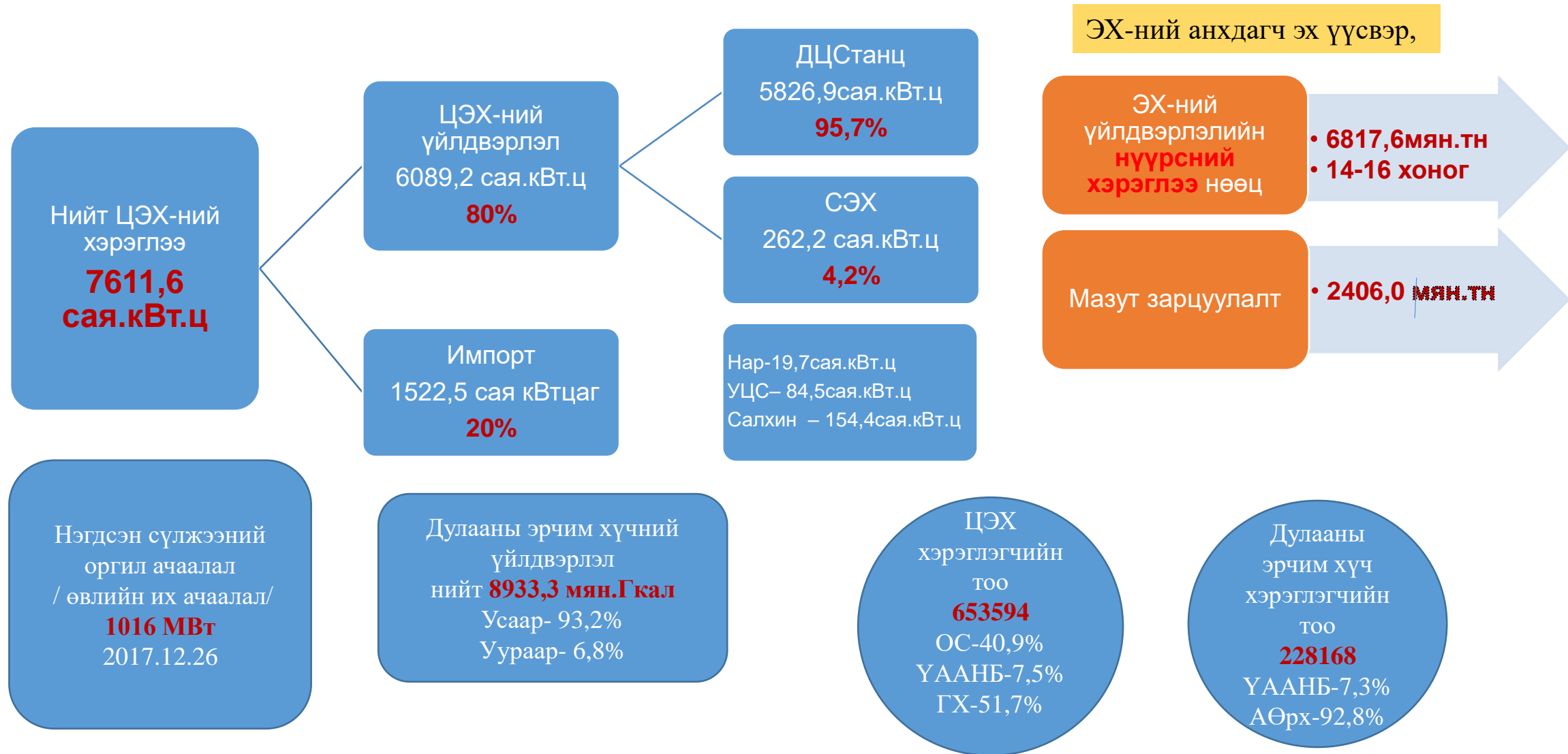
Шатах ашигт малтмал түлэх Сүүлийн 150 гаруй жил аж үйлдвэржсэн улс орнууд газрын тос, хий гэх мэт шатах ашигт малтмалыг их хэмжээгээр түлшинд зарцуулжээ. Хий нь шатах явцдаа агаар мандалд нэвтэрч, үл үзэгдэх давхарга үүсгэх ба энэ давхарга нь нарны илчийг барьж байдаг. Энэ нь дэлхийн дулаарлын нэг шалтгаан болдог байна. Үүнийг “хүлэмжийн хий” гэж нэрлэдэг.

Эрчим хүч хэмнэх шалтгаан

Монгол улсын жил бүр өсөн нэмэгдэж буй эрчим хүчний хэрэглээг хангах эх үүсвэрийн дутагдал



ЭХ-ний системийн өнөөгийн байдал



Хүлэмжийн хийг бууруулах бизнесийн зээлийн хөтөлбөр

ЭХ-ний хэмнэлтийг дэмжих, хүлэмжийн хийн ялгаралыг бууруулах зорилгоор хөнгөлөлтэй нөхцөлөөр биенесийн зээлийг “ХАСБАНК” олгож байна.

Зээлийг хэнд олгох бэ?

- Сэргээгдэх ЭХ-ний болон ЭХ хэмнэх бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэл, худалдаа үйлчилгээ эрхлэгч мөн төрлийн бүтээгдэхүүнийг худалдан авч буй эцсийн хэрэглэгч биенесүүдэд олгоно.

Хөтөлбөрт хамрагдах шалгуур

- Үйлдвэрлэж буй, худалдаж буй, эсвэл худалдан авч буй бүтээгдэхүүн дээр тавигдах бөгөөд бүтээгдэхүүн нь дор хаяж 20%-ийн ЭХ-ний хэмнэлттэй байх, эцсийн хэрэглэгчийн хувьд худалдан авч буй бүтээгдэхүүн тоног төхөөрөмж нь дор хаяж 15%-ийн ЭХ-ний хэмнэлттэй байх ёстой.

Зээлийн хугацаа, зээлийн хүү

- Сарын хүү – 1,25% Эмэгтэй бизнес эрхлэгчдэд хөнгөлөлттэй – 1,15%
- Хугацаа – 5 жил хүртэл

ЭХ-ний хэмнэлттэй бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэгч, худалдаа эрхлэгч, суурилуулах үйлчилгээ үзүүлэгч бол

Эрчим хүчний хэмнэлт тогтооход

ЭХ-ний хэмнэлттэй бүтээгдэхүүний эцсийн хэрэглэгч бол

Хэмнэлт - 20%

Хэмнэлт – 15%

Лабораторын дүгнэлт

ЭХ-ний үнэлгээ / аудит /

Жишээ: Зээл авсан компаниуд

Нахиа ХХК – үйлдвэрлэлийн хуучин тоног төхөөрөмжөө ЭХ-ний хэмнэлттэй т/төхөөрөмжөөр шинэчлэн сольж хэрэглээндээ 54% хэмнэлт гаргасан.

АНУ Сервис ХХК –ЭХ-ний хэмнэлттэй дэвшилтэт технологи бүхий 7 халаалтын зуух суурилуулсан энэ нь хуучин халаалтын зуухаас 23%-р үр ашигтай ба агаарт цацагдах хорт бодис хүлэмжийн хийг бууруулсан үр дүн ЭХ-ний хэмнэлт гаргасан байна.

Эрчим хүч хэмнэлт энгийнээс

Хэмнэлттэй чийдэн хэрэглэх сонгох



Гэрэлтүүлэг (Люмен)	LED (Вт)	CFL (Вт)	Улайсах чийдэн (Вт)
450	4 - 5	8 - 12	40
750 - 900	6 - 8	13 - 18	60
1100 - 1300	9 - 13	18 - 22	75 - 100
1600 - 1800	16 - 20	23 - 30	100
2600 - 2800	25 - 28	30 - 55	150



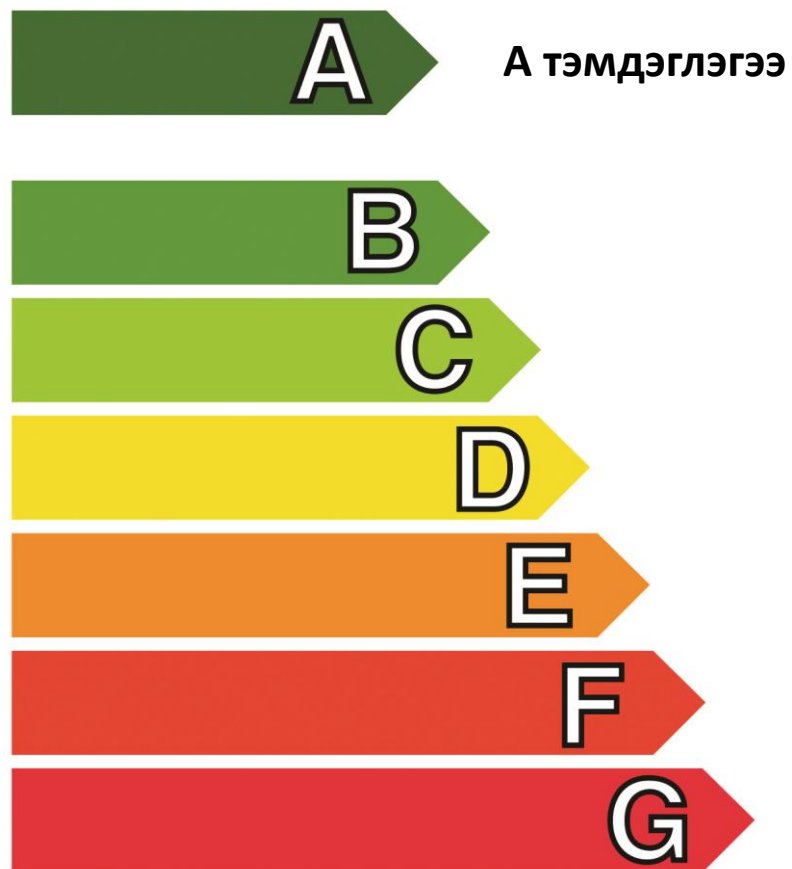
Улайсах чийдэн 4ш * 60Вт = Лед гэрэл 4ш * 10-15Вт
= Гэрлийн урсгал 700Лм

Хэмнэлт жилд 120960
төгрөг

Цахилгаан бага хэрэглэдэг, гэрэлийн урсгал ижил, эрчим хүчний хэмнэлттэй гэрлийн шил ашигласнаар та ердийн гэрлийн шилнээс 8 дахин урт хугацаанд ашиглаж, 60 хувь бага эрчим хүч зарцуулна. Гэрлийн шил, гэрэлтүүлэгч хэрэгслийг байнга цэвэрлэж байх хэрэгтэй.

- Том хэмжээний өрөө, заалны заалны гэрэлтүүлгийг бүхэлд нь гэрэлтүүлэхгүй байлгах аргаар тооцож сөөлжиж асаах системтэй мантож схемийг өөрчлөх
- Хөдөлгөөн мэдрэх гэрэлтүүлэг хэрэглэх
- Нийтийн ашиглалтын байранд гэрэлтүүлгийг автоматчлах
- Бүдэгрэлттэй чийдэн хэрэглэх чийдэнгийн гэрлийг бүдгэрүүлснээр ихээхэн хэмжээний эрчим хүч хэмнэх боломжтой

Эрчим хүчний хэмнэлттэй цахилгаан хэрэгсэл сонгох



Цахилгаан бараанууд нэг буландаа эрчим хүчний хэрэглээнийхээ тухай мэдээлэл бүхий ногооноос шар, улаан хүртэлх тэмдэглэгээ бүхий наалттай болсон. А үнэлгээтэй бол цахилгаан эрчим хүчийг хамгийн бага хэрэглэдэг гэсэн үг. 2012 оноос А+, А++, А+++ гэсэн үнэлгээнүүд шинээр нэмэгдсэн бөгөөд эдгээр тэмдэглэгээ нь эрчим хүчийг дээд зэргээр хэмнэдэг, шинэ технологийг ашигласан, байгальд ээлтэй цахилгаан бараануудад ихэвчлэн наадаг. Тиймээс шинээр худалдан авах гэж буй цахилгаан барааны А болон А+++ тэмдэглэгээ бүхий бараануудыг **сонгох**

Үр ашиггүй хэрэглээг бууруулах

ЗУРАГТ/өдөрт24 Ватт/



**ТООН СИСТЕМТ ТОХИРУУЛАГЧ
/өдөрт22Ватт/**



СУУРИН,ЗӨӨВРИЙНКОМПЬЮТЕР/өдөрт96Ватт/



**ЭЛЕКТРОН ЦАГТАЙ ТӨХӨӨРӨМЖ
/өдөрт108Ватт/**



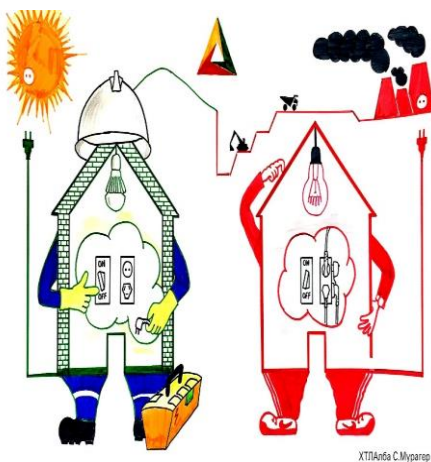
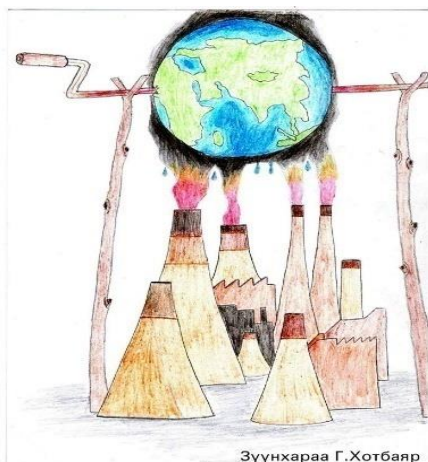
**УНТРААСАН Ч ЦАХИЛГААН
ИДСЭЭР БАЙДАГ ЗҮЙЛС**

Зарим гэр ахуйн хэрэгсэл хэдий унтраах товчийг нь дарсан ч цахилгаан хэрэглэсээр байдгийг та мэдэх үү? Эдгээрийг эрчим хүчний шимэгч хорхой хэмээн тодорхойлдог болсон.

Ерөнхий унтраалгаар нь унтрааж хэвших Цахилгаан юу л идэж шалив гэж бодож болох ч өдөржин шөнөжин залгаатай байгаа цэнэглэгч бага багаар идэж байдаг.

**Жилд
18598 төг**

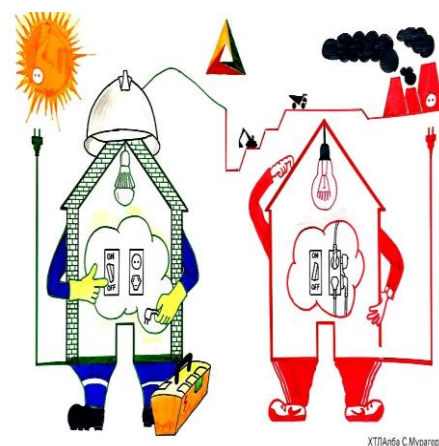
Эрчим хүч хэмнэх талаар зөвлөмж, санамж ашиглах



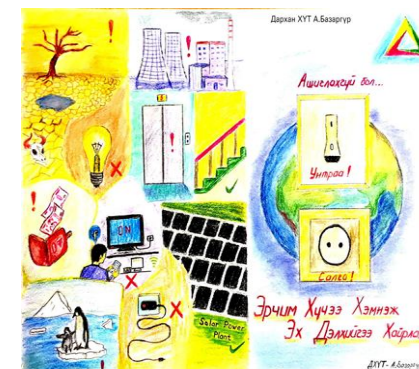
Эрчим хүч хэмнэх талаар санамж зөвлөмж ашиглах



Эрчим хүчийг хэмнэж зүй зохистой хэрэглэх талаар хичээлийн хөтөлбөр төлөвлөгөөнд оруулах



Эрчим хүч хэмнэх дадал





УХААЛАГ ТАРИФТ ТООЛУУРЫГ АШИГЛАН ХЭМНЭЛТ ГАРГАХ

Тарифт тоолуурыг ашиглаж хэмнэлт гаргах

Аж аж ахуйн нэгж байгууллага

№	Ангилал	Хэмжих нэгж	Тариф
1	Уул уурхайн олборлох, боловсруулах аж үйлдвэр		
	<i>Үүнд: Нүүрс олборлолт, боловсруулалт Газрын тос, шатдаг хий олборлолт, боловсруулалт Төмрийн хүдэр олборлолт, боловсруулалт Бусад ашигт малтмал олборлолт, боловсруулалт</i>		
1.1	Энгийн тоолууртай	Төг/кВт.ц	167.78
1.2	3 тарифт тоолууртай		
а	Өдрийн хэрэглээ /өглөөний 06.00 цагаас оройн 17.00 цаг хүртэл/	Төг/кВт.ц	167.78
б	Оройн хэрэглээ /оройн 17.00 цагаас шөнийн 22.00 цаг хүртэл/	Төг/кВт.ц	287.88
в	Шөнийн хэрэглээ /шөнийн 22.00 цагаас өглөөний 06.00 цаг хүртэл/	Төг/кВт.ц	88.98
2	Бусад үйлдвэр, аж ахуйн нэгж, байгууллага		
2.1	Энгийн тоолууртай	Төг/кВт.ц	140.38
2.2	3 тарифт тоолууртай		
а	Өдрийн хэрэглээ /өглөөний 06.00 цагаас оройн 17.00 цаг хүртэл/	Төг/кВт.ц	140.38
б	Оройн хэрэглээ /оройн 17.00 цагаас шөнийн 22.00 цаг хүртэл/	Төг/кВт.ц	221.68
в	Шөнийн хэрэглээ /шөнийн 22.00 цагаас өглөөний 06.00 цаг хүртэл/	Төг/кВт.ц	88.98
2.3	“Цахилгаан тээвэр” ХК	Төг/кВт.ц	88.98
3	Улаанбаатар хот, аймгийн төвийн нийтийн зориулалттай зам талбайн гэрэлтүүлэг болон нийтийн зориулалттай орон сууцны орцны гэрэлтүүлэг		
3.1	10, 11, 12, 1, 2, 3 дугаар саруудад		
а	Өдрийн хэрэглээ /өглөөний 06.00 цагаас оройн 19.00 цаг хүртэл/	Төг/кВт.ц	140.38
б	Орой, шөнийн хэрэглээ /оройн 19.00 цагаас өглөөний 06.00 цаг хүртэл/	Төг/кВт.ц	88.98
3.2	4, 5, 6, 7, 8, 9 дүгээр саруудад		
а	Өдрийн хэрэглээ /өглөөний 06.00 цагаас оройн 22.00 цаг хүртэл/	Төг/кВт.ц	140.38
б	Орой, шөнийн хэрэглээ /оройн 22.00 цагаас өглөөний 06.00 цаг хүртэл/	Төг/кВт.ц	88.98

Айл өрх

№	Ангилал	Хэмжих нэгж	Тариф	
1	Энгийн тоолууртай			
а	Сарын нийт хэрэглээний 150 кВт.ц хүртэлх хэрэглээг	Төг/кВт.ц	110.28	
б	Сарын нийт хэрэглээний 151 кВт.ц болон түүнээс дээших хэрэглээг	Төг/кВт.ц	130.08	
2	2 тарифт тоолууртай			
а	Өдрийн хэрэглээ /өглөөний 06.00 цагаас шөнийн 21.00 цаг хүртэл/	Төг/кВт.ц	116.18	
б	Орой, шөнийн хэрэглээ /оройн 21.00 цагаас өглөөний 06.00 цаг хүртэл/	Төг/кВт.ц	88.98	
3	Сарын суурь тариф		Төг/сар	2,000.00

Чадлын төлбөр

№	Ангилал	Хэмжих нэгж	Тариф
1	Үйлдвэр, аж ахуйн нэгж, байгууллага	Төг/кВт/сар	9,000.0

Цагийн ялгавар бүхий тоолуур ашиглаж хэрэглээгээ зохицуулж эрчим хүчний хэрэглээний төлбөрөө 20-25 хувиар бууруулах боломжтой.

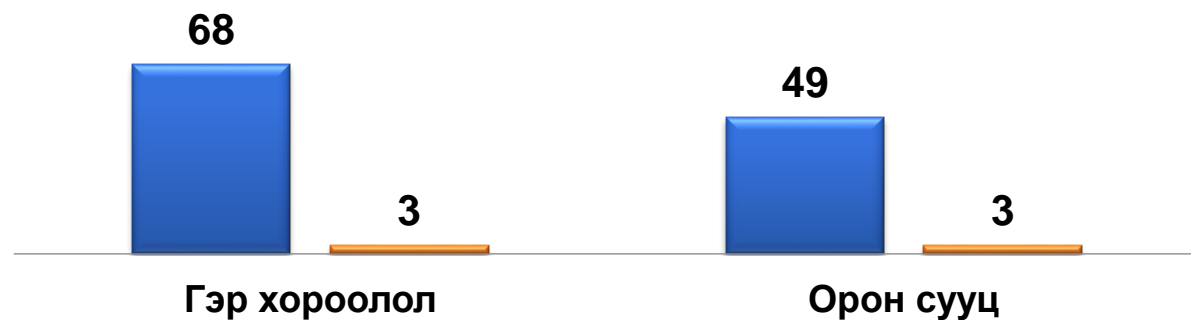
Ухаалаг тоолуурын системийг нэвтрүүлснээр гарсан үр дүн

Борлуулалтын дуудлагын дундаж хугацаа буурсан

Цахилгаан эрчим хүчний төлбөртэй холбоотойгоор таслагдсан хэрэглэгчийн цахилгаан хангамжийг сэргээх дундаж хугацаа **58,5 минут** байсан бол системд холбосноор **3-5 минут** болж буурсан. Ингэснээр хэрэглэгчээс ирэх дуудлага үйлчилгээ 70-80 хүртэл хувиар буурсан.

Дуудлагын дундаж хугацаа / минут/

■ Ухаалаг системд холбосны дараа



Чадлын төлбөрийг бодитой тооцож байна

Хэрэглээний онцлогоос хамааруулж Үйлдвэр, Төр захиргаа, бизнесийн байгууллага хэрэглэгчдэд гурван аргачлалаар чадлын төлбөрийг тооцож үзэхэд хоорондоо зөрүүтэй үр дүнг харуулж байна. Доорхи хүснэгтэнд 2 аргачлалаар тооцсон чадлын төлбөрийг харьцуулж харууллаа.

Хэрэглэгчийн үйл ажиллагааны онцлог	Ачаалалтай цаг	энгийн тоолуураар	ухаалаг тоолуураар
Төсөвийн хэрэглэгч / 1 ээлжтэй/	8-17 цаг	15.9%	8.8%
2 ээлжээр ажилдаг хэрэглэгч	7-24 цаг	14,7%	9,0%
3 ээлжээр ажилдаг хэрэглэгч	1-24 цаг	15.9%	10.1%
Шөнийн хэрэглээтэй хэрэглэгч	22-06 цаг	22.9%	2.4%
Дундаж дүн		17,4%	7.6%



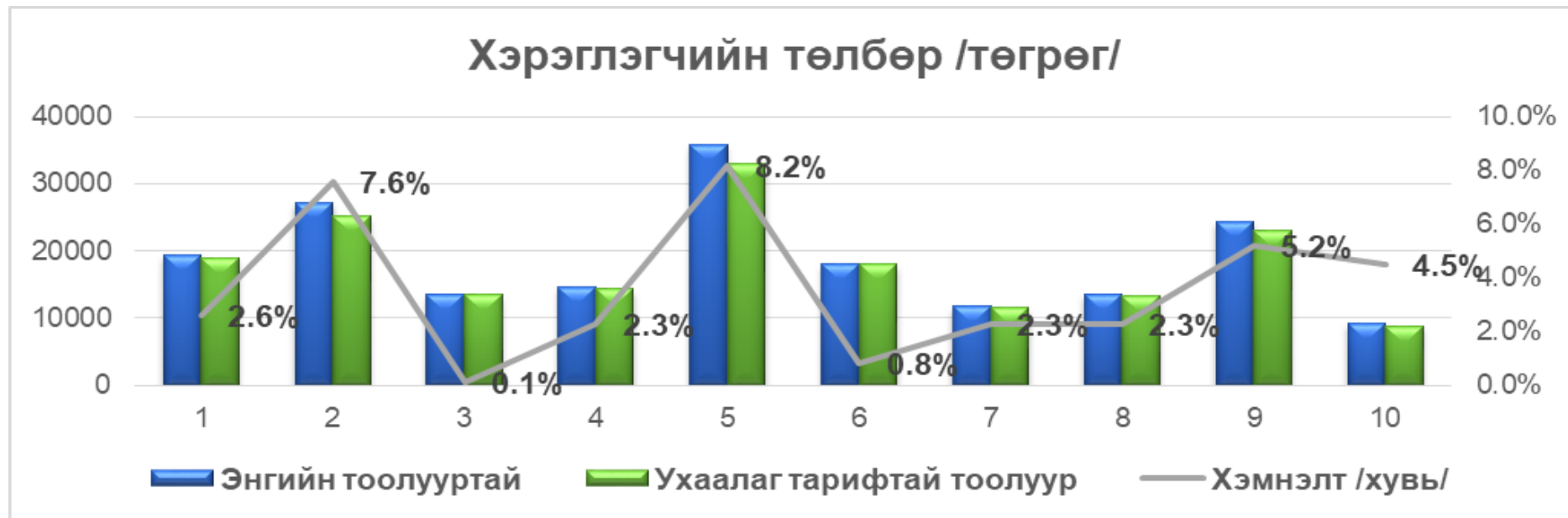
Чадлын төлбөрийг бодитой тооцож байна

- ❖ Чадлыг бүртгэх боломжтой ухаалаг тоолуураар чадлын төлбөрийг тооцоход дунджаар нийт төлбөрийн **7,6** хувийг эзлэж байна.
 - ❖ Чадлыг бүртгэх боломжгүй энгийн тоолуураар чадлын төлбөрийг тооцоход дунджаар нийт төлбөрийн **17,4** хувийг эзлэж байна.
1. Чадлыг бүртгэх боломжгүй энгийн тоолууртай хэрэглэгчийн чадлын төлбөрийг ухаалаг системээс бодит чадлын утгыг авч тооцсон төлбөрөөс 40-50 хувь буюу 2 дахин илүү төлбөр тооцогдож байна
 - 2. Чадал бүртгэх боломжтой тоолуураар тооцсон төлбөр бодитой болж, хэрэглэгч оргил ачаалалд оролцохгүй байснаар чадлын төлбөр бага төлж байна.**

Ухаалаг тоолуурын системийг нэвтрүүлснээр гарсан үр дүн

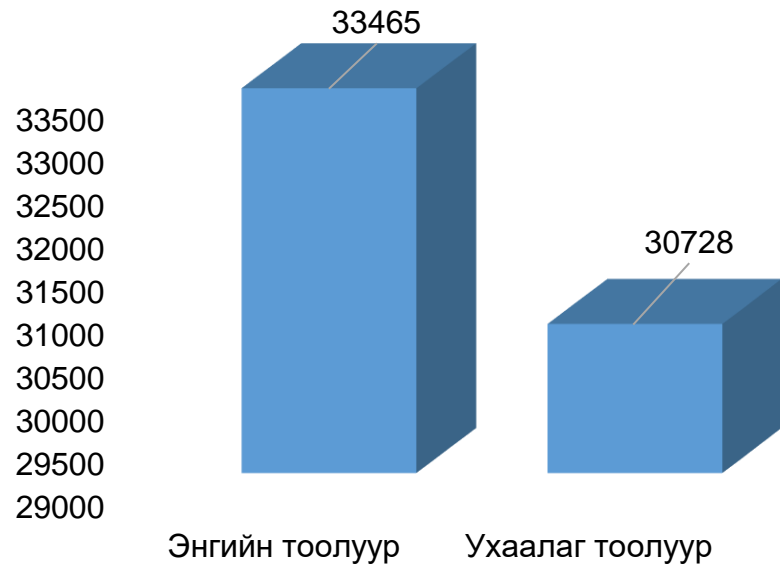
Ухаалаг тоолуур суурилуулснаар иргэд хөнгөлөлт авч байна

Ухаалаг тоолуур тавьснаар хэрэглэгчид хэрэглээгээ зохицуулан энгийн тоолуураар тооцох төлбөрөөс 8 хүртэл хувиар хөнгөлөлт эдлэж байна.



Ухаалаг тоолуур суурилуулснаар иргэд хөнгөлөлт авч байна

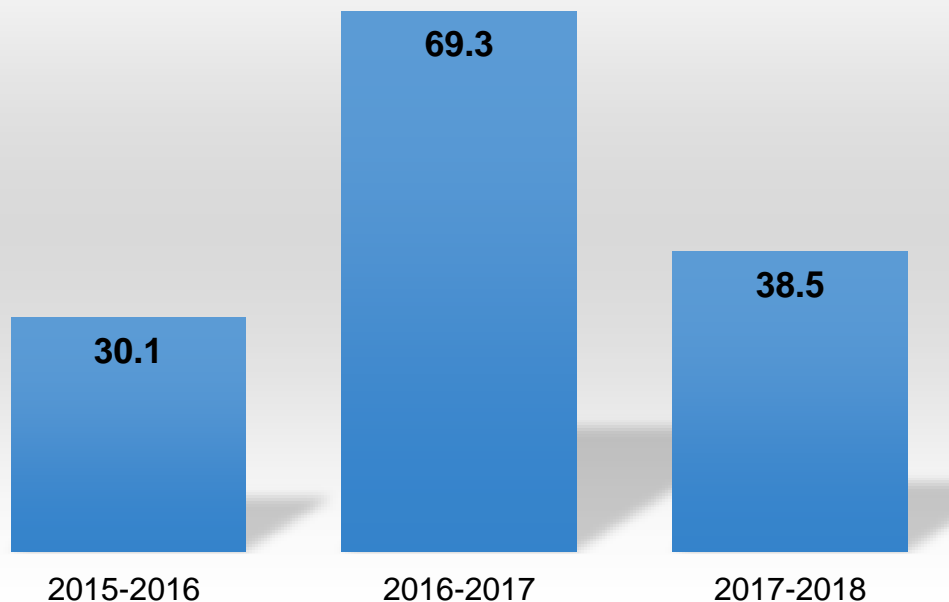
Айл өрхийн дундаж хэрэглээ



Энгийн тоолууртай хэрэглэгчид ухаалаг тоолуур суурилуулснаар **2737 төгрөг** буюу **8%**-р хөнгөлөлт эдлэж байна.

Ухаалаг тоолуур суурилуулснаар иргэд хөнгөлөлт авч байна

Шөнийн тарифын 50% хөнгөлөлт



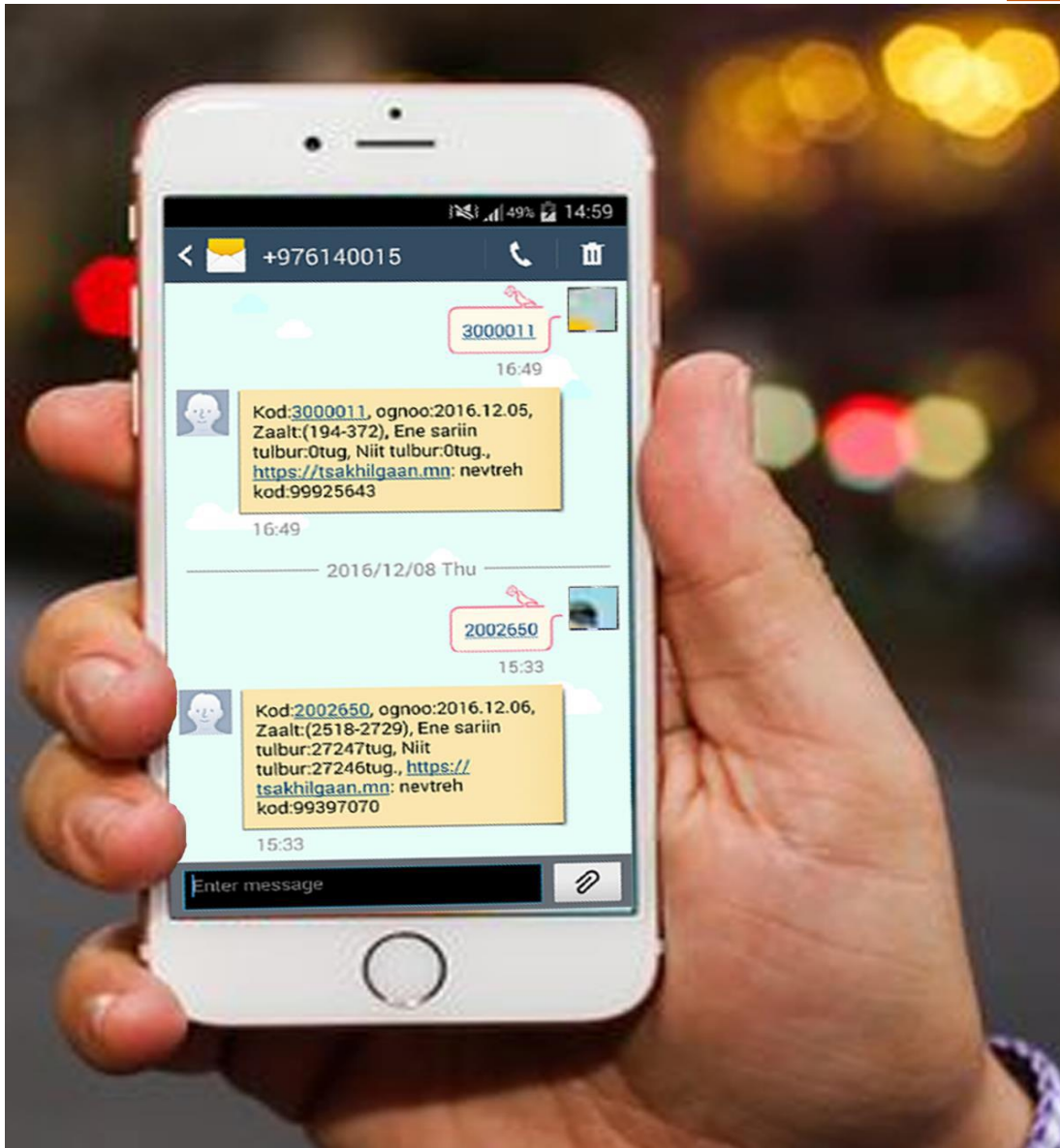
Гэр хорооллын хэрэглэгчидийн шөнийн тарифыг 50% хөнгөлснөөр 2015-2018 онуудад давхардсан тоогоор **52581** иргэд **137,9 сая** төгрөгийн хөнгөлөлт эдлээд байна.

Бусад ажил үйлчилгээнд гарсан үр дүн

140015

www.dsedn.mn

Хэрэглэгч 140015 тусгай дугаарт 7 оронтой ЦЭХ-ний кодоо мессэж
илгээснээр сарын бичилтийн мэдээлэл, тоолуурын заалт, нийт төлбөрийн мэдээлэл, <https://tsakhilgaan.mn> руун эвтрэх код зэрэг 4 төрлийн мэдээллийг авах боломжтой



ХЭРЭГЛЭГЧИЙН ОНЛАЙН СИСТЕМ

<http://tsakhilgaan.mn>





ДАРХАН СЭЛЭНГИЙН ЦАХИЛГААН ТҮГЭЭХ СҮЛЖЭЭ ХК

ЭРЧИМ ХҮЧЭЭ ХЭМНЭЦГЭЭЖ ЭХ БАЙГАЛИА ХАДГАЛЪЯ

Анхаарал тавьсанд баярлалаа